

GO`SHT VA SUT MAHSULOTLARI SIFATINI OSHIRISHDA SARIMSOQPIYOZNING TA`SIRI

Mamatkulova Ogilxon Odilovna

Andijon qishloq xo`jaligi va agrotexnologiyalar instituti o`qituvchisi

Tursunov Azizbek Avazbek o`g`li

Andijon qishloq xo`jaligi va agrotexnologiyalar instituti talabasi

Annotasiya. Maqolada hayvonlarning ratsioniga sarimsoq mahsulotlarini (mevasi, po`sti, kukuni, yashil bargi va ekstraktlar) qo'shish bo'yicha ma'lumotlar keltirilgan. Sarimsoq mahsulotlarini kimyoviy tarkibi, biologik faol birikmalari va ularning hayvon organizmiga ta`siri, antioksidant holati, immun reaksiyasi, parazitlar infektsiyalariga qarshi qo'llanilishi hayvonlarning o'sishi va mahsulot sifatiga ta`siri o`rganilgan. Sarimsoq ekstrakti orqali parazit infektsiyalarini yoq qilish, shuningdek kukuni, yog 'ini hayvonlarning go`sh va sut mahsulotlariga tasiri o`rganilgan.

Kalit so'zlar: Sarimsoq mahsuloti, Mahsulot sifati, parazit infeksiya, go`sh mahsuloti, sut mahsuloti, antioksidantlik, biologik faol birikmalar, allisin, alliin.

Dunyo aholisi soni ortib borgan sari insonlarni oziq ovqatga kiyim kechakka va dori datmonga bo`lgan ehtiyoji ortib boradi. oziq ovqat mahsulotlarini orasida esa hayvon mahsulotlariga va sut mahsulotlariga bo`lgan talabi ham oshib borayotgani ko`rsatadi. Bu ko`rsatkichlar asosida hayvon mahsulotlarini etishtirishda havfsizligiga yaroqliligiga insonlar salomatligiga tahdid solishi bilan bog`liq muommolarni keltirib chiqarmoqda. Ko`plab olimlarni ilmiy izlanishlari natijasida aholiga sifatli va mahsuldor go`sht va go`sh mahsulotlarini etkazib berishda hayvonlar yemiga o`simliklar va undan tayyorlangan mahsulotlarni qo'shishga keyingi paytlarda katta e`tibor qaratilmoqda. Go'sht sifatiga turli omillar ta'sir qiladi, jumladan, zot, yosh, jins, ovqatlanish va boshqaruv. Ushbu omillar orasida ovqatlanishni tartibga solish go'sht sifatini yaxshilashning samarali, qulay va muhim yondashuvidir. So'nggi paytlarda o'simliklar va ularning ekstraktlaridan ozuqa

qo'shimchalari sifatida foydalanish hayvonlarning go'shtining ta'mini yaxshilash, bu go'shtning yumshoqligini oshirish va biologik faolligi tufayli go'shtning yog 'kislotalari tarkibiga ijobiy ta'sir ko'rsatish orqali go'sht sifatini yaxshilashiga sabab bo'lmoqda.[1].

Sunday o'simliklardan sarimsoqpiyoz va uning mahsulotlaridir. Sarimsoqpiyoz va uning mahsulotlari turli xil biologik faollikka ega bo'lgan va chorvachilikda va parrandachilikda va baliqchilikda tabiiy qo'shimchalar sifatida keng qo'llanilgan oltingugurt organosikasiga boy. Hayvonlarning ratsioniga sarimsoq mahsulotlarini (kukuni, po'sti, moyi, bargi va ekstraktlar) qo'shish sarimsoq mahsulotlari kimyoviy tarkibi, biologik faol birikmalari va ularning qorin bo'shlig'i ekotizimiga ta'siri, antioksidant holati, immun reaksiyasi, parazitlar infeksiyasi, hayvonlarning o'sishi va mahsulot sifati bo'yicha baholanadi. Sarimsoq ekstrakti hayvonlar go'shti ayniqsa jigar sohasidagi parazitlar keltirib chiqaradigan kasalliklarni oldini olishda najasli tuxum sonini kamaytirish orqali parazit infeksiyalarini nazorat qilish imkoniyatiga ega. Sarimsoq kukuni, yogi tarkibidagi allitsin hayvonlarning metan chiqindilarini kamaytirishga qodir. Mahsuldorligini oshirish maqsadida boqiladigan qo'ylarga sarimsoq poyali silos linoleik va linolenik kislotalar hamda muhim aminokislotalarning konsentratsiyasini oshirish orqali, qo'y go'shtining ozuqaviy qiymatini oshirish mumkin. Umuman olganda, sarimsoq mahsulotlari o'sish samaradorligini va mahsulot sifatini oshirish va parazit infeksiyalarini kamaytirish hususiyatiga ega.[2].

Sarimsoq va uning mahsulotlari allitsin, allisin va allilsulfidlar kabi bioaktiv oltingugurt organo-sulfid birikmalariga boy bo'lib, sarimsoq mahsulotlariga mikroblarga qarshi, antioksidant, yallig'lanishga qarshi, immunomodulyator, antihipertenziv, saraton kasalligini oldini olish, antihiperlipidemik va boshqa fiziologik xususiyatlarni beradi. Shunday qilib sarimsoq butun dunyo bo'ylab an'anaviy va muqobil dori vositalaridan ustun bo'lgan "tibbiyot va oziq-ovqat homologiyasi" sifatida tanilgan [3],[4].

Sarimsoq uch shaklda mavjud: piyoz, kukun va yashil patlar shaklida. 100 gramm sarimsoqpiyozning tarkibiy qismi quydagilardan iborat: oqsillar – 6,5 gr, karbonsuvlar – 29,9, g yog'lar – 0,5 g, organik kislotalar – 0,1 g, oziq – ovqat tolasi – 1,5 g, to'yingan yog' kislotalari – 0,1 g, to'yinganmagan yog'li kislotalar – 0,1 g, kraxmal -26 g, monosaxaridlar va disaxaridlar – 3,9 g, kul -1,5 g, energiya qiymati (kaloriya sarimsoq) 149 kkal/100 g

dir.. Ratsionga sarimsoq kukuni qo'shilishi ozuqaning mazaliligini oshirishi mumkin, bu esa, o'z navbatida, hayvonlarning ishtahasi va ozuqa moddalarini iste'mol qilishni oshiradi. Bundan tashqari, sarimsoq kukuni antioksidant va antimikrobiyal ta'sirga ega bo'lgan oltingugurt o'z ichiga olgan birikmalarga boy; Shunday qilib, hayvonlarning ozuqasiga sarimsoq kukuni qo'shilishi ozuqa tarkibiy qismlarini saqlash vaqtida oksidlanish va mikrobial ifloslanish tufayli buzilishdan himoya qilishi mumkin, bu ham ozuqaning mazaliligini yaxshilaydi.

Sarimsoq tarkibidagi polifenollar sarimsoq terisining asosiy biologik faol birikmalari bo'lib, energiya almashinuviga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, bu esa qorin bo'shlig'ida metan chiqindilarini kamaytirish orqali energiyadan yuqori foydalanishga olib keladi, bu esa o'z navbatida qo'zilarida o'sish va vazn ortishiga sabab bo'ladi. Sarimsoq bargi kimyoviy tarkibiga ko'ra po'sti va etilgan mevasi tarkibidan boyroq bo'lib, hayvonlarda xazm jarayonidagi rumen suyuqligidagi NDF va ADF parchalanish darajasi yeryong'oq bargi, loviya poyasi va jo'xori qobig'i kabi boshqa mahsulotlarga qaraganda yuqori [5].

Hayvonlarni oziqlantirishda sarimsoqning qo'shimcha mahsulotidan tashqari, sarimsoq ekstrakti va yog'i ham qo'llaniladi. Sarimsoqning qo'shimcha mahsulotlariga o'xshab, sarimsoq ekstrakti va yog'ining ozuqa moddalarini iste'mol qilish va hazm bo'lishiga ta'siri bu mahsulotlarni hayvonlarni oziqlantirish amaliyotida samarali qo'llash uchun qo'shimcha o'rganishni talab qiladi. Sarimsoq tarkibidagi efir moylari ikkilamchi o'simlik metabolitlari sifatida turli birikmalar, jumladan, terpenoidlar va polifenollar manbai bo'lib, ular kuchli mikroblarga qarshi xususiyatga ega bo'lib, qorin bo'shlig'ida ko'pchilik mikroorganizmlarning o'sishi va omon qolishiga to'sqinlik qiladi. Parazitar infeksiyalar hayvonlarning ishlab chiqarish parametrlariga, jumladan sog'lig'iga, vazn ortishiga, ozuqaviy qiymatiga, reproduktiv samaradorlikka va tana go'shti sifatiga ta'sir qiladi; bu hayvonlar ishlab chiqarish tizimlarida iqtisodiy yo'qotishlarga olib keladi. Hayvonlarni oziqlantirishda ishlatiladigan sarimsoq yog'ini qo'shishda meyyoriy korsatkichlarini hisobga olish zarur bo'ladi. Sarimsoq mahsulotlarining hayvonlarning o'sishi ko'rsatkichlari bo'yicha ozuqaviy qiymati hayvonlarni oziqlantirish bo'yicha mutaxassislar tomonidan ko'rib chiqiladigan muhim parametrdir. [6,7].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sarimsoq kukuni, bargi yoki yog'ining hayvonlar oziq-ovqat ratsioniga mutahassislar tomonidan o`rganilgan kimyoviy tarkibi va aniq dozalar asosida qo`shish, hayvonlarda goshtni sifatli va mahsuldor bolishiga va sut mahsulotlari tarkibini foydali yog' kislotalarining konsentratsiyasini ortishiga va parazitlar infektsiyalarga qarshi kurashishi orqali vazni saqlab qolish, soglom nasl qoldirishga va insonlarga go`sh va sut mahsulotlari orqali yuqishi mumkin bo`lgan kasalliklardan himoya qilish va oldini olishga hizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ding H., Ao C., Zhang X. Potential use of garlic products in ruminant feeding: A review //Animal Nutrition. – 2023.
2. Delgado-Pertíñez M., Horcada A. (ed.). Better Animal Feeding for Improving the Quality of Ruminant Meat and Dairy. – MDPI-Multidisciplinary Digital Publishing Institute, 2022. – C. 126.
3. So T. K. A. et al. Garlic (*Allium sativum* L.): Overview on its biology and genetic markers available for the analysis of its diversity in West Africa //Asian Journal of Biochemistry, Genetics and Molecular Biology. – 2021. – T. 7. – №. 3. – C. 1-10.
4. Li M. et al. Dietary flavonoids from *Allium mongolicum* Regel promotes growth, improves immune, antioxidant status, immune-related signaling molecules and disease resistance in juvenile northern snakehead fish (*Channa argus*) //Aquaculture. – 2019. – T. 501. – C. 473-481.
5. Асқаров. И.Р., Исақов Н., Маматкулова О.О. Саримсоқпиёздан озиқ-овқат қо`шмалари тайёрлаш ва уларни кимйовий таркибига қо`ра синflash Наманган давлат университети илми ахборотномаси 2021 йил 6- сон 56-61 бетлар
6. Ding H., Ao C., Zhang X. Potential use of garlic products in ruminant feeding: A review //Animal Nutrition. – 2023.
7. G.O.Nabiyeva. Tematik control of students knowledge as an effective process of teaching chemistry. Экономика социум, Институт управления исключительно – экономического развития, Россия .г.Саратов.Март 2021г №3(82)